

Makale Künyesi (Araştırma): Beyitoğlu, Y. K. (2021). Behcetü'l-Hadâik'ta ikilemeler. *Çukurova Üniversitesi Türkoloji Araştırmaları Dergisi*, 6 (1), 482-501.

<https://doi.org/10.32321/cutad.906860>

BEHCETÜ'L-HADÂİK'TA İKİLEMELER

Yahya Kemal BEYİTOĞLU¹

ÖZET

Türkçenin tarih boyunca çok geniş coğrafyalara yayılmış ve çok farklı kültürel kaynaklardan beslenmiş olması, söz varlığı açısından oldukça zengin eserler yazılmasını sağlamıştır. Bu eserlerden biri de şimdiye değin Anadolu sahasında yazıldığı tespit edilebilen en eski telif eser olan *Behcetü'l-Hadâik*'tir. Eser, aynı zamanda taşıdığı dil özellikleri bakımından karışık dilli eserler arasında sayılmaktadır. Bugüne kadar eserin hem neşri hem de dil özellikleri konusunda pek çok çalışma yapılmıştır. Ancak doğrudan eserde geçen ikilemeleri inceleyen bir çalışma bulunmamaktadır. İkilemeler, genel olarak eş, yakın veya zıt anlamlı kelimelerin tekrarıyla oluşan yapılar olarak tanımlanmaktadır. Bununla birlikte ikilemeler, Türkçenin söz varlığı yönünden zenginliğini ortaya koyan en önemli unsurlarından biridir.

Bu çalışmada, *Behcetü'l-Hadâik*'ta tespit edilen 95 ikileme anlamsal kuruluşlarına, kelime türlerine ve farklı kuruluş yapılarına göre sınıflandırılarak incelenmiştir.

Anahtar kelimeler: *Behcetü'l-Hadâik*, Eski Anadolu Türkçesi, ikilemeler, söz varlığı.

HENDIADYOINS IN BEHCETÜ'L-HADÂİK

ABSTRACT

Due to Turkish has spread to many geographies throughout history and has been fed by many different cultural resources has enabled to write rich works in terms of vocabulary. One of these works is *Behcetü'l-Hadâik*, which is the oldest writing work that can be determined to have been written in Anatolia until now. The work is also considered among the mixed language works in terms of its linguistic features. Until today, many studies have been carried out on both the publication and language features of the work. However, there is no study directly examining the hendiadyoins in the work.

¹ Adıyaman Üniversitesi, Besni Meslek Yüksekokulu, Öğr. Gör. Dr. ybeyitoglu@adiyaman.edu.tr
<https://orcid.org/0000-0001-6421-8939>

Hendiadyoins are generally defined as structures formed by the repetition of synonyms, near-synonymous or antonyms. In addition to this, hendiadyoins are one of the most important elements that reveal the richness of Turkish in terms of vocabulary.

In this study, 95 hendiadyoins determined in *Behcetü'l-Hadâik* were examined by classifying them according to their semantic structures, word types and different establishment structures.

Keywords: Behcetü'l-Hadâik, Old Anatolian Turkish, hendiadyoins, vocabulary.

GİRİŞ

Oğuz Türkçesinin Anadolu'da yazı dili olarak kullanılmaya başlandığı ilk dönemlerden günümüze sınırlı sayıda eser ulaşmıştır. Türk dili tarihi bakımından son derece büyük bir önemi haiz bu eserlerden biri de *Behcetü'l-Hadâik fi Mev'izati'l-Halâik*'tir.

Çeşitli ayet, hadis, tefsir ve kıssaların meclis adını taşıyan 41 başlık altında aktarıldığı; dinî, ahlaki öğütler içeren *Behcetü'l-Hadâik*, Fahrüddîn bin Mahmûd ibni'l-Hüseyn ibni Mahmûd et-Tebrîzî tarafından 1270-1286 yılları arasında, Kayseri'de yazılmıştır (Koç, 2011, s. 167). Bu bağlamda, şimdiye değin Anadolu sahasında yazıldığı tespit edilebilen en eski telif eser olan *Behcetü'l-Hadâik*, Oğuz Türkçesinin özellikleri yanında Doğu Türkçesine özgü birtakım dil özelliklerini de yansıtan karışık dilli bir eserdir.

Eserin; Bursa, İstanbul (İbrahim Efendi nüshası ve Yazma Bağışlar nüshası), Berlin ve Ankara nüshaları olmak üzere bilinen beş nüshası vardır. *Behcetü'l-Hadâik* üzerinde yapılan çalışmalar, eserin dil yapısını en iyi temsil eden nüshalarından biri olan, 1303 yılında Ebû Bekir b. Şeyh Ali b. Muhammed tarafından istinsah edilmiş, 353 sayfalık Bursa nüshası üzerinde yoğunlaşmıştır. Bu nüshanın tam metni ve dizini Canpolat (2018) tarafından yayımlanmıştır.

Bugüne kadar eserin hem neşri hem de dil özellikleri konusunda Buluç (1955, 1956, 1964), Canpolat (1960, 1968, 2018), Coşan (1964), Ertaylan (1949, 1960) gibi pek çok araştırmacı tarafından çeşitli çalışmalar yapılmıştır. Ancak eserde geçen ikilemeleri inceleyen müstakil bir çalışma bulunmamaktadır. Bu çalışmada, Ertaylan'ın (1949) ifadesiyle "çok değerli bir Türk dili yadigarı" olan *Behcetü'l-Hadâik*'ta geçen ikilemeler tespit edilerek incelenmiştir.

İkillemeler, Türkçenin -ilk kaynaklarından itibaren- yapı bilgisi, söz dizimi ve anlam bilgisi yönünden en önemli özelliklerinden birini oluşturur (Aksan, 2014, s. 60). Dilimizde tekrarlar, tekrar grupları,

yinelemeler, yineleme öbekleri, ikizlemeler gibi kavramlarla da karşılanan ikilemeler için Arapçada itbâ' veya muzâvece; Farsçada terkîb-i tekerrürî, Batı dillerinde ise çoğunlukla hendiadyoins terimi kullanılmaktadır. Şimdiye kadar birçoğu birbirine benzer olmakla birlikte pek çok tanımı yapılmış olan ikilemeler; genel olarak eş, yakın veya zıt anlamlı kelimelerin tekrarıyla oluşan yapılar olarak bilinir (Demir ve Yılmaz, 2014, s. 232). Ses güzelliği ve ses uygunluğu, anlam ve dizimsel sıra kalıplaşması, kelimelerin ayrı ayrı çekim eki alabilmesi, söz diziminde isim, sıfat, zarf ve fiil görevlerinde kullanılabilmesi; cümlelerin anlatım gücünü artırmak, anlamı pekiştirmek, kavramı zenginleştirmek amacıyla kullanılan bu yapıların belirleyici özellikleridir (Aktan, 2016, s. 27). İkilemelerle ilgili olarak aynen tekrarlar, eş ve yakın anlamlı tekrar grupları, zıt anlamlı kelimelerle kurulan tekrarlar, pekiştirmeli tekrarlar gibi yine çoğunlukla birbirine benzer sınıflandırmalar yapılmaktadır (Özkan ve Sevinçli, 2017, s. 45-50). Fakat dönem özellikleri ve inceleme yöntemlerinden kaynaklı farklı yapılarda oluşmuş ikilemelerden de söz edilebilir. Örneğin, Eski Anadolu Türkçesinde ve Divan Şiirinde görülen, ve bağlacının Fars geleneğine uygun olarak kullanıldığı 'akl u bilü, kurt u kinen, yay u kıış gibi bağlaçlı ikilemeler de vardır (Aksan, 2014, s. 63).

Akademik yazında ikilemeleri; kuruluş yapıları, Türkçenin tarihi dönemleri, farklı lehçe ve yazı dillerindeki kullanımları bakımından ele alan ya da tek başına bir eserde geçen ikilemeleri inceleyen pek çok çalışma yapılmıştır. “(İsim1+II/+IU) (İsim2+II/+IU) kuruluşundaki ikilemeler” (Abik, 2010), “Türkiye Türkçesi ağızlarında {-I} zarf-fiil ekli ikilemeler” (Karahana, 2014), *Eski Türkçede (VIII.-XII. yüzyıl) ikilemeler* (Karaman, 2021), *Eski Anadolu Türkçesinde ikilemeler* (Tunca, 2011), “Kazak Türkçesindeki ikilemelerin sınıflandırılması” (Atmaca ve Kral, 2015), “Türkmen Türkçesinde ikilemeler” (Doğan, 2012), “*Divânu Lüğâti't-Türk*'ün söz varlığında yer alan ikilemeler” (Aktan, 2010), “Şeyyâd Hamza'nın *Yûsuf u Zeliâ* mesnevisindeki ikilemeler ve yinelemeler” (Korkmaz ve Korkmaz Bulut, 2017) gibi incelemeler, ikilemeler konusunda yapılan çalışmalara örnek verilebilir².

Bu çalışmada, tespit edilen ikilemeler öncelikle; aynı kelimenin tekrarıyla oluşan, eş ve yakın anlamlı kelimelerle oluşan ve zıt anlamlı kelimelerle oluşan ikilemeler şeklinde anlamsal ve genel bir sınıflandırma ile incelenmiş ardından isimlerden oluşan, fiillerden oluşan, fiilimsilerden oluşan, ünlemlerden oluşan ikilemeler, bağlaçlı

² İkilemeler konusunda bugüne kadar yapılmış çalışmaların kapsamlı bir bibliyografyası için bk. Karaman, 2021, s. 12-34.

ikilemeler ve deyimlerde geçen ikilemeler olmak üzere kelime türlerine ve farklı kuruluş yapılarına dayalı bir sınıflandırma içinde listelenmiştir.

İkilemeyi oluşturan kelimelerin köken bilgileri belirlenip ikilemeler, kullandıkları cümlelerdeki bağlamlara göre anlamlandırılmıştır. Her ikileme için, ikilemenin tanıklanabildiği ölçüde, üç örneğe kadar örnek cümle verilmiştir. Cümleler, Canpolat (2018) tarafından çeviri yazıya aktarılmış şekilleriyle örneklenmiş ve tırnak işareti (“ ”) içine alınmıştır. İkillemeler, cümle içinde italik olarak vurgulanmıştır. Birden fazla örnek cümlelenin geçtiği maddelerde cümleler birbirinden noktalı virgül (;) ile ayrılmıştır. *Behcetü'l-Hadâik* ağırlıklı olarak düzyazı türünde bir eser olmakla birlikte eserde şiir parçaları da yer almaktadır. İkillemelerin geçtiği örneklerin şiir olması durumunda, dizeler yan yana sıralanmış ve birbirinden eğik çizgi (/) ile ayrılmıştır. Her cümlelenin yanında cümlelenin geçtiği sayfa ve satır bilgisi verilmiştir. Satır numarası verilirken varsa birden fazla satır numarası kısa çizgi (-) ile ayrılarak gösterilmiş, böylece cümlelenin anlam bütünlüğü korunmaya çalışılmıştır. Metinde geçmeyen fakat anlam veya biçim bakımından bulunması gerektiği düşünülen kısımlar, metni çeviri yazıya aktaran araştırmacı tarafından tamamlanmışsa ok başlı tek tırnak (< >) işareti ile belirtilmiştir. Bir kelimenin, genellikle “alamorf”lara (bir morfemin farklı varyantları) ve “alafon”lara (anlam ayırma görevi olmayan ufak “çeşit ses”ler) (Başkan, 2003, s. 93-98) dayalı farklı yazılışları eğik çizgi (/) ile birbirinden ayrılarak aynı maddede verilmiş ayrıca ikilemeyi anlamca karşılayan başka bir ikileme varsa *krş.* (karşılaştırınız) kısaltmasıyla diğer ikilemeye gönderme yapılmıştır.

1. *Behcetü'l-Hadâik*'ta Geçen İkillemeler

1.1. Aynı Kelimenin Tekrarıyla Oluşan İkillemeler

ağlayu ağlayu *T. ağlayu + ağlayu*: Ağlaya ağlaya, ağlayarak.

“Türdi, *ağlayu ağlayu* Peygâamber kıatına keldi.” (167a18)

âh âh³ *Far. âh + âh*: Ne güzel!

“...Allâhu ekber diyü, bıçak çaldığı vaktin ol yılkı *âh âh* diyür.” (171a9)

³ Bu ikileme, *Lügat-ı Remzî*'de kelime-i tahsin olarak nitelendirilmiş ve ikilemeye “Allah mübarek etsin, aferin, ne güzeldir” gibi anlamlar verilmiştir. *Behcetü'l-Hadâik*'ta geçen cümlede de Allah'a kurban edilen hayvanın “Ne güzel!” demesi de bu anlamlarla örtüşmektedir.

'aşer 'aşer⁴ Ar. 'aşer + 'aşer: Onar onar.

"...Ven'n-necm Qur'an durur. Ya'nî âyet âyet 'aşer 'aşer necm necm Muhammedğa indi." (92a15-16)

âyet âyet Ar. âyet + âyet: Ayet ayet.

"...âyet âyet, sûre sûre, necm necm hâcet bolduqça yigirmi yılda Muhammed Muştâfaya indürdi." (43a9-10); "...Ven'n-necm Qur'an durur. Ya'nî âyet âyet 'aşer 'aşer necm necm Muhammedğa indi." (92a15-16)

azın azın T. azın + azın: Az az, azar azar.

"...Yine kaçan kim kün tılınsa ol ferişte şol avuçın azın azın açar ve sağ avuçın azın azın yumar..." (63a17-18); "Mundan dağı yakınrağ danuğ istersen kendü tenüğe bağğıl. Azın azın yigitligün kider, qarılığün kelür." (138a17-18); "Uyqu yarattı, her kün uyqu içinde cân tenden kider, yine kirü kelür. Azın azın ta'lim kılar." (146a21-146b1)

biğ biğ T. biğ + biğ: Bin bin, binlerce. krş. miğ miğ

"...degme bir renc altında biğ biğ genc bar." (116b20-21)

bir bir T. bir + bir: Tek tek, ayrı ayrı.

"Ne kim ayıttı bir bir ayıttı. Ammâ korqmaq iki qurla ayıttı..." (134b14)

bölük bölük T. bölük + bölük: Bölük bölük, parçalara ayrılmış bir biçimde.

"...degme bir gürdan altmış yitmiş çıkalar, maşşer yirine bölük bölük keleler." (57b2-3); "Tamâm koyın içine kırt kirmiş kibi ol on iki miğ eri bölük bölük kıldı." (75b23-24)

bölüp bölüp T. bölüp + bölüp: Bölüp bölüp, bölerek.

"Sığındı izisinge kirdi yezid süsinge / Ne kıyās bar hüşingä bölüp bölüp er kırar" (77a13)

dapan dapan T. dapan + dapan: Katar katar, dizi dizi.

"Yügrişeler tağlar ol kün dapan dapan / Çağrışalar halklar ol kün feryāz kılu" (28b6)

⁴ 'Aşer, Kur'an'dan on ayet miktarı okunan kısım anlamına gelmektedir.

dürlü dürlü *T. dürlü + dürlü*: Türlü türlü, çeşit çeşit.

“Biti yazılmağ düni durur, anuñ için kim Melik ta‘alâ bu düñ *dürlü dürlü* bitı yazup ferişte eline birür, birbir.” (29a18-19); “Korku kulluğ birle nefsiñ sıynça / *Dürlü dürlü* tonlar keyüp bu ne duşanlık” (83a20); “Bu yire bağğıl: Bitenler, *dürlü dürlü* çiçekler köre-sin, kim anuñ közi yaşından bitmiş durur.” (100b8-10)

hây hây *Far. hây + hây*: Eyvah! Vay!

“..*Hây hây* ey yazuklu vây vây, Ya‘küb nice ağladı Yüsuf için dermân bulmadı.” (99a23-24)

köyne köyne *T. köyne + köyne*: Yana yana, tekrar tekrar.

“Suçlu suçı yarlığanmas suçına tevbe kılınça / Ança yalvarğıl Çalapğa *köyne köyne* ağlayu sen” (10b20-21)

miñ miñ *T. miñ + miñ*: Bin bin, binlerce. *krş. biğ biğ*

“...*miñ miñ* kul âzâd kılmağdan köre, dağı yigrek <bola> *miñ miñ* akça şadağa kılmağdan köre, yok durur Tañrıya sevgüler...” (46a12-13); “Zamānumda maña kim bağar erdi / Eksüksüz bar erdi *miñ miñ* erüm” (144a2)

necm necm *Ar. necm + necm*: Kısım kısım.

“...âyet âyet, süre süre, *necm necm* hâcet bolduğça yigirmi yılda Muhammed Muştâfaya indürdi.” (43a9-10); “...Ven’n-necm Qur‘ân durur. Ya‘nî âyet âyet ‘aşer ‘aşer *necm necm* Muhammedğa indi.” (92a15-16)

şaf şaf *Ar. şaf + şaf*: Saf saf, dizi dizi.

“...bular *şaf şaf* yastuğlar kosalar ve ol yastuğlar üzre tekye ursalar...” (54b23); “...Kağan dursalar *şaf şaf* duralar...” (58a15)

seve seve *T. seve + seve*: Seve seve, severek.

“Kanı sizütüñ ol yaş kuru yimişlerni / *Seve seve* dadanu yidüğüñüz” (143b15)

süre süre *Ar. süre + süre*: Sure sure.

“...âyet âyet, süre süre, *necm necm* hâcet bolduğça yigirmi yılda Muhammed Muştâfaya indürdi.” (43a9-10)

taşa taş *T. taşa + taşa*: Taşa taş, taşarak.

“Konuklaya izim uğan / Yidi tamu *taşa taş*” (39b10)

vây vây *Far. vây + vây*: Vay hâline! Yazıklar olsun!

“...Hây hây ey yazıklı *vây vây*, Ya ‘küb nice ağladı Yûsuf için dermân bulmadı.” (99a23-24)

zâr zâr *Far. zâr + zâr*: Zari zari, hüngür hüngür. *krş. zârî zârî*

“...yönin kıbleye döndürdi, destârın yüzine örtüdi, *zâr zâr* ağladı.” (121a6)

zârî zârî *Far. zârî + zârî*: Zari zari, hüngür hüngür. *krş. zâr zâr*

“Uykudan oyandı bulamadı, *zârî zârî* ağladı.” (103b3)

1.2. Eş ve Yakın Anlamlı Kelimelerle Oluşan İkişemeler

açlık şusuzluk *T. açlık + T. şusuzluk*: Açlık şusuzluk.

“Biz dünyâ<da> nefşümüz kolayınca yörimedik. *Açlığa şusuzlığa* öğrendük.” (27b2); “Nidâ kelge, ayda: Yâ bendelerüm, *açlığa şusuzluğa* ne birle öğrendünüz?” (27b3) “...ramażân ayında oruç tuttular. *Açlığa şusuzluğa* şabr kıldılar.” (35a23-24)

‘ahd u peymân *Ar. ‘ahd + Ar. u + Far. peymân*: Güçlü ve sağlam bir biçimde yemin etmek, söz vermek. *krş. ‘ağd ü peymân*

“Mevlî kıldı senün birle / Ol ezelde *‘ahd u peymân*” (39b6)

‘ahd u vefâ *Ar. ‘ahd + Ar. u + Ar. vefâ*: Verdiği sözde durmak.

“Anuñ için kim Hâk ta ‘âlâ dükel işleri bu dün içre tağdır kıılır. Ölümi, dirliğı, muşibeti, eygüliğı, yavuzluğı, niğ-bağlılığı, bez-bağlılığı, begliğı, ma‘züllüğü, ferâğatı, meşğüllüğü, nuşreti, hezîmeti, miñneti bu‘dı, çurbi, hidâyeti, *‘ahd u vefâyı*, cevr ü cefâyı, vech ü kafâyı...” (50a23-25)

‘ağd ü peymân *Ar. ‘ağd + Ar. ü + Far. peymân*: Güçlü ve sağlam bir biçimde yemin etmek, söz vermek. *krş. ‘ahd u peymân*

“...aramızda *‘ağd ü peymân* bar, size menüm kibi Melik-i subhân bar...” (36a19-20)

‘ağl u bilü *Ar. ‘ağl + Ar. u + T. bilü*: Akıl ve bilgi.

“Barisa sende ey döst *‘ağl u bilü* / Muştafâ ayı şa‘bânı dutğıl ulı” (25b17); “Ol künki kün zebâniler çorqusından / Kimersede kalmaya hiç *‘ağl u bilü*” (28b7)

'aṭā bahşış *Ar. 'aṭā + Far. bahşış*: İhsanda bulunmak, bahşış vermek.

“...yazuklu <kül>larıma *'aṭā bahşış* birür-men.” (13b9)

ay kūn *T. ay + T. kūn*: Ay güneş.

“Yir anuñ döşegi, kök anuñ şayvāni, *ay kūn* anuñ çerāğı, havā anuñ eyvāni...” (4a6-7)

bī-çün u çigüne *Far. bī-çün + Ar. u + Far. çigüne*: Eşi olmayan, benzersiz.

“...minüm dīzāruma bağğıl ve *bī-çün u çigüne* yüzümi körgil...” (119a2-3)

burc u beden *Ar. burc + Ar. u + Ar. beden*: Burç ve beden, kale ve vücut.

“Ol dişleri diliğe *burc u beden* kılmadum mu?” (118b3-4)

celd ü cüvān *Far. celd + Ar. ü + Far. cüvān*: Göz alıcı ve yiğit genç.

“Ey yazukdın yaña közi açuğ *celd ü cüvān*...” (145b3)

cevr ü cefā *Ar. cevr + Ar. ü + Ar. cefā*: Eziyet ve zulüm, birine eziyet ve zulmetmek.

“Anuñ için kim Hağ ta'ālā dükel işleri bu dün içre tağdīr kıılır. Ölümü, dirliği, muşibeti, eygüligi, yavuzluğu, nīk-bahtlığı, bez-bahtlığı, begligi, ma'züllüğü, ferāğatı, meşgüllüğü, nuşreti, hezimetü, miñnetü bu'dı, qurbi, hidāyeti, 'ahd u vefāyi, *cevr ü cefāyi*, vech ü kafāyi...” (50a23-25)

cinn ü ins *Ar. cinn + Ar. ü + Ar. ins*: Cin ve insan.

“Kelge anda dīv ü berrī *cinn ü ins* ü cümle hağk / Durğalar kıyāmete hiç kimerse qalmaya” (157a3-4)

çeng ü çeğāne⁵ *Far. çeng + Ar. ü + Far. çeğāne*: Çeng ve çeğāne.

“Buları cebr ve qahr birle hağ ta'atına ketürür. *Çeng ü çeğāne*, hañr u piyāle aradan kötürür.” (17b8-9)

çeng ü piyāle *Far. çeng + Ar. ü + Far. piyāle*: Çalgı ve kadeh. İçki meclisi.

⁵ Çeng, geçmişi çok eski devirlere dayanan, telli bir müzik aletidir. Çeğāne de kanun veya kemençe benzeyen telli bir çalgıdır. Musikide çeng ve çeğāne birlikte kullanıldığı için edebiyatta da bu şekilde yer almıştır (Tozlu, 2014, s. 150).

“Budân soğra müfsidler, ħamr u zemr çeng ü piyâle bola.”
(56a19)

çüst ü çäläk *Far. çüst + Ar. ü + Far. çäläk*: Atik ve çevik.

“Doğış kılan pehlevânlar nefsi birle doğışur / Eger İslâm içinde
çüst ü çäläk erse” (131b13)

dili dudağı (kat-) *T. dili + T. dudağı + T. (kat-)*: Dili dudağı birbirine
karışmak.

“Bulardan bir oğlan kördi, saçı bölügi yapmış, *dili dudağı katmış*,
yalnı ayak, yaşı aqar, ton opraq, yüz toz topraq, ağlayu oturur
erdi.” (60a13-14)

dīv ü berrī *Far. dīv + Ar. ü + Far. berrī*: Dev, olağanüstü hayalî
varlık ile gerçek, bu dünyaya ait olan varlık.

“Kelge anda *dīv ü berrī* cinn ü ins ü cümle ħalk / Durğalar
kıyâmete hiç kimerse qalmaya” (157a3-4)

ferd ü settār *Ar. ferd + Ar. ü + Ar. settār*: Tek başına olan (Tanrı) ve
günahları örten (Tanrı).

“Kim bolğa za'ıflarğa andağ raħim / Qullarınğa mihribân *ferd ü
settār*” (115a16)

ħamd u senā *Ar. ħamd + Ar. u + Ar. senā*: Şükür ve övgü, Tanrı'ya
şükretmek ve onu isimleriyle övmek.

“*Ĥamd u senā* ol Tañrıya kim yarattı kökleri, bezedi ay kün
yılduz birle” (2a8)

ħamr u piyâle *Ar. ħamr + Ar. u + Far. piyâle*: Şarap ve kadeh, içki
meclisi.

“Buları cebr ve qahr birle ħaq tã'atına ketürür. Çeng ü çeğâne,
ħamr u piyâle aradan kötürür.” (17b8-9)

ħamr u zemr *Ar. ħamr + Ar. u + Ar. zemr*: Şarap ve çalgı, içki
meclisi.

“Budân soğra müfsidler, *ħamr u zemr* çeng ü piyâle bola.”
(56a19)

ħullet ħil'at *Ar. ħullet + Ar. ħil'at*: Cennet elbisesi, cennet kaftanı.

“...iķâmet birse, *ħullet ħil'at* birse, uçsuz kıyısuz mülket birse,
hiçâbsuz liķã rü'yet birse.” (30b22-23)

hür gılmân / hür u gılmân *Ar. hür + (Ar. u) + Ar. gılmân*: Huriler ve cennette hizmet eden delikanlılar.

“Hür u gılmân yörendürü durup kümiş keryeler kezdüreler...” (66a23-24); “*Hür gılmân* degre durup müşk <ü> ‘anber saça / Mülki ebed yokdur zevâl yiri muķim yok intikâl” (177a10-11); “*Hür <u> gılmân* karşı kelüp Hâziretü'l-ķudsa kirtüp / Niteliksüz dîzâr körtüp tahür şarâb mü ‘min içe” (177a13-14)

ins ü cân *Ar. ins + Ar. ü + Ar. cân*: İnsan ve cinler.

“...sever anı dükel *ins ü cân*, fidâ bolsun aña yüz miñ cân...” (23a11-12)

iş küç *T. iş + T. küç*: İş, uğraş, meşguliyet.

“...ey kırt ve kırınçalar kim bar durur ve ey nice *işe küçe* yaramaslar...” (80a1-2)

ķap ķacaķ *T. ķap + T. ķacaķ*: Kap kakak, mutfak eşyası.

“Yine köñül Tañrınuñ ‘azze ve celle *ķabı ķacaķı* durur.” (7a15-16); “...Tañrınuñ *ķabı ķacaķı* bar yer üsünde...” (7a18)

ķalışuz ķançıķsız *T. ķalışuz + T. ķançıķsız*: Nedensiz nasılsız, şüphesiz.

“...mü ‘min baķsa *ķalışuz ķançıķsız* Hâķnı körse ol kūn aña bayram durur...” (57a13)

ķan u yaş *T. ķan + Ar. u + T. yaş*: Kan ve gözyaşı, kanlı gözyaşı.

“*Ķan <u> yaş* ađlar ķarađum ķaynayu / Ārzüdan dek baķsadum bir saña” (102b8)

ķazâ ķader *Ar. ķazâ + Ar. ķader*: Tanrı’nın takdiri, alın yazısı.

“...Keldük bu dünyāya *ķazâ ķader* birle, dirildük anuñ içre ğurür ve ğatar birle.” (98a9)

ķışadar- ardur- *T. ķışadar- + T. ardur-*: Hayvan güttürmek, iş yaptırarak yormak.

“...Yâ ođlanlarum, yūsufi size birem velâķin koyun *ķışadarup a<r>durmañuz*, isside susadup açurmañuz.” (70b8-9)

ķul ķaravaş *T. ķul + T. ķaravaş*: Köle ve cariye. *krş. ķul ķırnaķ*

“Yūsuf dağı Mışr mâln irkdi, yığdı ve dükeli ķavmi kendüzine *ķul ķaravaş <ķıldı>*.” (104a7-8)

kül kırnağ *T. kül + T. kırnağ*: Köle ve cariye. *krş.* **kül qaravaş**

“Kamunuñ oğlın kızın sinüñ ehlüñe *kül kırnağ* kılğa-men.”
(126a6-7)

kur kuşak *T. kur + T. kuşak*: Süslü, özenle yapılmış kuşak. *krş.*
kuşak kur

“...Muhammed Muştafāya maħabbet *kur kuşağın* recebüñ soñ on
küninde kuşadılar.” (16b-17-18)

kurt u kinen *T. kurt + Ar. u + T. kinen*: Kurt ve haşere.

“Ol qan şü içinde kendüzin ğarqa kılur anuñ yağın *kurt u kinenler*
yir.” (116b9-10)

kuşak kur *T. kuşak + T. kur*: Süslü, özenle yapılmış kuşak. *krş.* **kur
kuşak**

“Teninde ħulle başı üzre t̄ac / Bilinde kızıl altun *kuşak kur*”
(119a4)

luḫ u kerem *Ar. luḫ + Ar. u + Ar. kerem*: Lütuf ve cömertlik.

“...Yā Dāvud, genc erdüñ ve kizlü ħazīne erdüñ yüz miñ hezār
luḫ u kerem birle.” (112b3-4)

müşk ü ‘anber *Far. müşk + Ar. ü + Ar. ‘anber*: Misk ve amber, çok
güzel bir koku.

“Ĥür ğilmāñ degre durup *müşk <ü>* ‘anber saça / Mülki ebed
yoğdur zevāl yiri muķim yoğ intikāl” (177a10-11)

müzd ü şevāb *Far. müzd + Ar. ü + Ar. şevāb*: Mükāfat ve ödül.

“Anuñ içün kim muḫī'lere *müzd ü şevāb* birsem bularuñ eygü
yükin köceñletmiş bolur-men.” (109a19)

raħmet ü kerem *Ar. raħmet + Ar. ü + Ar. kerem*: Merhamet ve
cömertlik.

“Bilgil kim ol bākī sarāyda ħiç iħtiyār ve dilek kimse elinde
kalmaya, cümle işler bī-sebeb bizüm üküş *raħmet ü kerem*
elümüñde ola.” (19a2-3)

susat(/d)- açur- *T. susat(/d)- + T. açur-*: Susatmak acıktırmak.

“...Yā oğlanlarum, yūsufi size bireñ velākın koyun kışadarup
a<ç>durmañuz, isside *susadup açurmañuz*.” (70b8-9)

saçı bölügi (yap-) *T. saçı + T. bölügi + T. (yap-)*: Saçını taramak, örmek.

“Bulardan bir oğlan kördi, *saçı bölügi yapmış*, dili dudağı katmış, yalıñ ayak, yaşı açar, ton oprak, yüz toz toprak, ağlayu oturur erdi.” (60a13-14)

şayru ‘alil *T. şayru + Ar. ‘alil*: Hasta, illetli.

“Nice aydurlar maña ey *şayru ‘alil* / Nedür közüñde bu nişan-ı zelil” (99b5)

şāz u hürrem *Far. šāz + Ar. u + Far. hürrem*: Mutlu ve şen.

“Kaçan ırte kirü kelse, tene kirse *şāz u hürrem* bolur.” (146a4)

ten ü cān *Far. ten + Ar. ü + Far. cān*: Beden ve ruh.

“Yüz miñ müştāklar bar durur, *ten ü cān* fidā kılmışlar durur, belāya rāzī bolmışlar durur.” (124b2-3)

toz toprak *T. toz + T. toprak*: Toz ve toprak yığını.

“Bulardan bir oğlan kördi, saçı bölügi yapmış, dili dudağı katmış, yalıñ ayak, yaşı açar, ton oprak, yüz toz toprak, ağlayu oturur erdi.” (60a13-14)

uçsuz kıyısuz *T. uçsuz + T. kıyısuz*: Uçsuz kıyısız, uçsuz bucaksız.

“...ikāmet birse, hullet hil’at birse, *uçsuz kıyısuz* mülket birse, hicābsuz likā rü’yet birse.” (30b22-23)

vech ü kafā *Ar. vech + Ar. ü + Ar. kafā*: Yüz ve kafa, birinin yüzü ve kafası.

“Anuñ içün kim Haq ta’ālā dükel işleri bu dün içre taqdır kılar. Ölümü, dirligi, muşibeti, eygüligi, yavuzluğu, nık-bahtlığı, bez-bahtlığı, begligi, ma’züllügi, ferāgati, meşgüllügi, nuşreti, hezimetü, miñnetü bu’dı, kurbı, hidāyeti, ‘ahd u vefāyı, cevr ü cefāyı, *vech ü kafāyı*...” (50a23-25)

yalğım salğım / yalqım salkım *T. yalğım / yalqım + T. salğım / salkım*: İlğim, yalğım, serap.

“Bunuñ meşeli *yalqıma salkıma* meñzer...” (84b15); “Āyet ma’nisi bu durur kim be-dürüstü ve rāstı anlar kim kâfirlik diler, bularuñ ‘ameli yazıdağı *yalğıma salğıma* meñzer, kim susamış kimseler anı su sanurlar.” (84b18-20)

yağıl- yaz- *T. yağıl-* + *T. yaz-*: Yanılmak, hata yapmak, günah işlemek.

“Yazın küzin yay <u> kış yağılmadın yazmadın / Dünün künin eksüksüz birür saña rüzunu” (32b12-13); “Tâ`atsuz kezdün evvel yağılduğ yazduğ evvel / Vaqtı boldı dön imdi kulluğına sığınğıl” (33a15)

zıkr ü namâz *Ar. zıkr* + *Ar. ü* + *Far. namâz*: Zikir ve namaz.

“Nice kıl sindek beklep otururlar kilîseni / Ketürdün sen dergâhuma *zıkr ü namâz*” (112b14-15)

1.3. Zıt Anlamlı Kelimelerle Oluşan İkillemeler

az üküş *T. az* + *T. üküş*: Az çok.

“Az *üküş* kim direrse bu dünyânı / Bellü bilsün dükedü yigü degül” (84a20)

dâ' u şifâ *Ar. dâ'* + *Ar. u* + *Ar. şifâ*: Hastalık ve şifa.

“...keder ü şafâyı, *dâ' u şifâyı*, her ne kim anuğ gayb hazînesinde kullarına degesi durur.” (50b1-2)

dün kün *T. dün* + *T. kün*: Gece gündüz, ara vermeden, aralıksız. *krş.* **dün kündüz, dünin künin**

“Ve hiç diğlenmes, şarkdan garba degin eğlenmes. *Dün kün* doçınur, mü'minlere vesvese kıılır.” (161b3-4)

dün kündüz *T. dün* + *T. kündüz*: Gece gündüz. *krş.* **dün kün, dünin künin**

“...kök yok erdi; *dün kündüz* yok erdi; ay, kün, yılduz yok erdi...” (113a5-6)

dünün künin *T. dünin* + *T. künin*: Gece gündüz, ara vermeden, aralıksız. *krş.* **dün kün, dün kündüz**

“Yazın küzin yay <u> kış yağılmadın yazmadın / *Dünün künin* eksüksüz birür saña rüzunu” (32b12-13); “Ussı kitti. Üç kün *dünün künin* ussuz bolup yattı.” (99a16)

erkeklü dişilü *T. erkeklü* + *T. dişilü*: Erkekli dişili, erkek ve dişili olarak. *krş.* **erlü kızlu**

“...Havvâ anamız yüz yigirmi çarın oğlan doğurdı, *erkeklü dişilü* dükeli ikiz erdi.” (48b1-2); “...Havvâ her vaqtın 'ayâl kettürse

erkekli dişili ikiz çoğurur erdi.” (68a19); “Anamız Havvâ bir kezde *erkekli dişili* oğlan çoğurdu.” (68a21)

erlü kızlu *T. erlü + T. kızlu*: Erkekli kızlı, erkek ve kız olarak. *krş. erkekli dişili*

“İkinçi yıl yine Havvâ *erlü kızlu* iki oğlan bile çoğurdu.” (68a22)

eygü yavuz *T. eygü + T. yavuz*: İyi kötü.

“Ne kim kılsa<η> bu dün içre *eygü yavuz* / Cümle yazılır yazıcılar anuğdur” (30b2)

hayr u şer *Ar. hayr + Ar. u + Ar. şer*: İyilik ve kötülük.

“Aydur kâdir muhtedir takdîr kılar *hayr u şer* / Każâ kelse kul ündeı kayğurmak ne asığ bar” (77a9); “*Hayr u şer* ne kılduğum cümle kördüm / Hıç meded kılmadı Fârisilerüm” (144a6)

ilerü kirü *T. ilerü + T. kirü*: İleri geri.

“...yirde kökde ne kim bar erse anuğ durur halk dağı buyruk *ilerü kirü*, öñdin soğdın.” (49b16-17)

keder ü şafâ *Ar. keder + Ar. ü + Ar. şafâ*: Üzüntü ve neşe.

“...*keder ü şafâyı*, dâ' u şifâyı, her ne kim anuğ gayb hazînesinde kullarına degesi durur.” (50b1-2)

öñdin soğdın *T. öñdin + T. soğdın*: Önden sondan, önceden sonradan.

“...yirde kökde ne kim bar erse anuğ durur halk dağı buyruk *ilerü kirü*, *öñdin soğdın*.” (49b16-17)

şağa şola *T. şağa + T. şola*: Sağa sola, rastgele yerlere veya kişilere.

“Tamâm koyın içine kurt kirmiş kibi ol on iki miñ eri bölük bölük kıldı. Üç kurla *şağa şola* hamle kıldı...” (75b23-24); “*Şağa şola* depretti, Yezîd süsin ayırdı / Yüz otuz er düşürdi kılıcından kan açar” (77a14); “Andan Hüseyin *şağa şola* bağıdı.” (77a22)

senlü menlü / sinlü minlü *T. senlü / sinlü + T. menlü / minlü*: Senli benli, senin ile benim.

“Eger sen kelinçe maña ecel irer bolsa *senlü menlü* birbirimizi körmekligümüz kıyamete kaldı.” (70a9-10); “...Yâ kulum, eger receb ayında kelür erseğ ol yazuk *sinlü minlü* aramızda durur...” (BH 21b2-3)

ululu kiçilü *T. ululu + T. kiçilü*: Büyüklü küçüklü.

“...vāy ‘āšī bolanlara, tuḥtı, arşunı, şinigi *ululu kiçilü* dutalara.”
(49b22-23)

uşlu delü *T. uşlu + T. delü*: Akıllı deli.

“Bolasıdur ağır dirnek bilgil ol kün / Kamu anda dirilesi *uşlu delü*” (28b4)

yaş kuru *T. yaş + T. kuru*: Yaş kuru, hem taze hem kurutulmuş olan birlikte.

“Kanı sizüñ ol *yaş kuru* yimişlerni / Seve seve dadanu yidügünüz”
(143b15)

yay u kış *T. yay + Ar. u + T. kış*: Yaz kış, hep, daima.

“Yazın küzin *yay <u> kış* yañılmadın yazmadın / Dünin künin eksüksüz birür saña rüzüñni” (32b12-13)

yazın küzin *T. yazın + T. küzin*: İlk bahar son bahar, hep, daima.

“*Yazın küzin yay <u> kış* yañılmadın yazmadın / Dünin künin eksüksüz birür saña rüzüñni” (32b12-13)

yigit koca *T. yigit + T. koca*: Genç yaşlı, herkes.

“Ayda Çalap dirilün minüm dapa / *Yigit koca* kalmadın uşak oğlan” (48a12)

yir kök *T. yir + T. kök*: Yer gök.

“...bir kez yüsuf adın ağzuña alasıñ senün birle anı kıla-men kim *yir kök* senün için ağlaşalar.” (100a14-16); “*Yir kök* yarattı ...dimesi.” (141b7)

yirde kökde *T. yirde + T. kökde*: Yerde gökte, her yerde.

“...*yirde kökde* ne kim bar erse anuñ durur halk dağı buyruk ileri kirü, öñdin soñdın.” (49b16-17)

zır zeber *Far. zır + Ar. zeber*: Alt üst.

“...Melik ‘azze ve celle mü’minler köñline bir nazar kıılır, buları sınıkdurur, *zır zeber* kıılır...” (165a14-15)

2. Behcetü'l- Hadâik'ta Geçen İkiemelerin Kelime Türlerine ve Farklı Kuruluş Yapılarına Göre Sınıflandırılması

2.1. İsimlerden Oluşan İkiemeler

<i>açlık şusuzluk</i>	<i>każā kader</i>
<i>'aşer 'aşer</i>	<i>kul karavaş</i>
<i>'aṭā bahşiş</i>	<i>kul kurnak</i>
<i>ay kün</i>	<i>kur kuşak</i>
<i>āyet āyet</i>	<i>kuşak kur</i>
<i>az ūküş</i>	<i>miş miş</i>
<i>azın azın</i>	<i>necm necm</i>
<i>biş biş</i>	<i>öñdin soñdin</i>
<i>bir bir</i>	<i>şaf şaf</i>
<i>bölük bölük</i>	<i>şağa şola</i>
<i>dapan dapan</i>	<i>şayru 'alil</i>
<i>dün kün</i>	<i>senlü menlü / sinlü minlü</i>
<i>dün kündüz</i>	<i>süre süre</i>
<i>dünün künün</i>	<i>toz toprak</i>
<i>dürlü dürlü</i>	<i>uçsuz kıyısuz</i>
<i>erkeklü dişilü</i>	<i>ululu kiçilü</i>
<i>erlü kızlu</i>	<i>uşlu delü</i>
<i>eygü yavuz</i>	<i>yalgım salgım / yalkım salkım</i>
<i>hullet hil'at</i>	<i>yaş kuru</i>
<i>hür ğilmân</i>	<i>yazın küzin</i>
<i>ilerü kirü</i>	<i>yigit koca</i>
<i>iş küç</i>	<i>yir kök</i>
<i>kalısuz kaçıksuz</i>	<i>yirde kökde</i>
<i>kap kaçak</i>	<i>zir zeber</i>

2.2. Fiillerden Oluşan İkiemeler

kışadar- ardur-
susat(/d)- açur-
yañıl- yaz-

2.3. Fiilimsilerden Oluşan İkiemeler

ağlayu ağlayu
bölüp bölüp
köyne köyne
seve seve
taşa taşu

42.4. Ünlemlerden Oluşan İkilemeler

āḥ āḥ
hāy hāy
vāy vāy
zār zār
zārī zārī

2.5. Bağlaçlı İkilemeler

<i>'ahd u peymān</i>	<i>ḥamr u zemr</i>
<i>'ahd u vefā</i>	<i>ḥayr u şer</i>
<i>'akd ü peymān</i>	<i>ḥūr u ḡilmān</i>
<i>'akl u bilü</i>	<i>ins ü cān</i>
<i>bī-çün u çigüne</i>	<i>kan u yaş</i>
<i>burc u beden</i>	<i>keder ü şafā</i>
<i>celd ü cüvān</i>	<i>ḳurt u kinen</i>
<i>cevr ü cefā</i>	<i>luṭf u kerem</i>
<i>cinn ü ins</i>	<i>müşk ü 'anber</i>
<i>çeng ü çegāne</i>	<i>müzd ü şevāb</i>
<i>çeng ü piyāle</i>	<i>ḳurt u kinen</i>
<i>çüst ü çālāk</i>	<i>luṭf u kerem</i>
<i>dā' u şifā</i>	<i>müşk ü 'anber</i>
<i>dāv ü berri</i>	<i>müzd ü şevāb</i>
<i>ferd ü settār</i>	<i>rahmet ü kerem</i>
<i>ḥamd u şenā</i>	<i>şāz u ḥürrem</i>
<i>ḥamr u piyāle</i>	<i>ten ü cān</i>
<i>vech ü ḳafā</i>	<i>yay u ḳış</i>
<i>zıkr ü namāz</i>	

2.7. Deyimlerde Geçen İkilemeler

dili dudağı (kat-)
saçı bölüğü (yap-)

SONUÇ

Bu çalışmada, Türk dili tarihinin hem yazıldığı dönem ve saha hem de taşındığı dil özellikleri ve söz varlığı açısından önemli eserlerinden biri olan *Behcetü'l- Hadâik*'ta yer alan ikilemeler tespit edilerek incelenmiş ve aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır.

Behcetü'l- Hadâik'ta toplam 95 ikileme tespit edilmiştir. Bu ikilemelerden 22'si aynı kelimenin tekrarıdır, 50'si eş ve yakın anlamlı kelimelerden ve 23'ü zıt anlamlı kelimelerden oluşmaktadır.

Eserdeki ikilemeler, kelime türlerine ve farklı kuruluş yapılarına göre ele alındığında; eserde 48 isimlerden oluşan, 3 fiillerden oluşan, 5 fiilimsilerden oluşan, 5 ünlemlerden oluşan, 33 bağlaçlı ve 2 deyimlerde geçen ikileme tespit edilmiştir⁶. İsimlerden oluşan ikilemeler başlığı altında isim, sıfat, zarf ve zamir görevinde kullanılan yani isim soylu kelimelerden oluşan ikilemeler yer almıştır. Bu bağlamda bağlaçlı ikilemeler de bu başlık altında değerlendirilebilir. Ancak Eski Anadolu Türkçesinin önemli bir özelliğini yansıttığı için bağlaçlı ikilemeler ayrıca sınıflandırılarak listelenmiştir. Eserde geçen *dili dudağı (kat-)* ve *saçı bölüğü (yap-)* ikilemeleri de o dönemde kullanılan deyimlerle kalıplaşmış, farklı kuruluş yapılarına sahip ikilemelerdendir.

İkilemeler, kelimelerin köken bilgileri yönünden incelendiğinde ise 50 ikilemenin *T.* (Türkçe) + *T.* (Türkçe), 22 ikilemenin *Ar.* (Arapça) + *Ar.* (Arapça), 13 ikilemenin *Far.* (Farsça) + *Far.* (Farsça), 5 ikilemenin *Ar.* (Arapça) + *Far.* (Farsça), 3 ikilemenin *Far.* (Farsça) + *Ar.* (Arapça), 1 ikilemenin *T.* (Türkçe) + *Ar.* (Arapça) ve 1 ikilemenin *Ar.* (Arapça) + *T.* (Türkçe) kelimelerden oluştuğu görülmektedir⁷. Buna göre, eserde tespit edilen ikilemelerden %52'sinin, *T.* (Türkçe) + *T.* (Türkçe) kelimelerden oluştuğu anlaşılmaktadır. Bu oran, eserin ağırlıklı olarak dinî içerikli olmasına rağmen o dönemde Türkçenin Arapça ve Farsça'ya karşı üstünlüğünü koruduğunu göstermektedir.

Eserde geçen ikilemelerden bir kısmının (*bölük bölük, kap kaçak* gibi) bugün de aynı şekilde kullanılmaya devam ettiği, bir kısmının (*az üküş, eygü yavuz* gibi) değişikliklere uğrayarak kullanıldığı, bir kısmının ise (*yalgım salgım / yalkım salkım, kalısuz kaçışkusuz* gibi) kullanımdan düştüğü görülmektedir.

Eserde tanıklanan *biş biş* ve *miş miş* ikilemeleri, *Behcetü'l-Hadâik*'in Batı Türkçesinin özellikleri yanında Doğu Türkçesine özgü dil özelliklerini de yansıtan karışık dilli bir eser olduğuna işaret eden örneklerdendir.

⁶ Anlamsal sınıflandırmada *hür gilmân / hür u gilmân* maddesi, eş ve yakın anlamlı kelimelerle oluşan ikilemeler başlığı altında tek bir ikileme olarak değerlendirilmiş ancak kelime türlerine ve farklı kuruluş yapılarına göre yapılan sınıflandırmada *hür gilmân* isimlerden oluşan ikilemeler, *hür u gilmân* ise bağlaçlı ikilemeler başlıkları altında ayrı ayrı sayılmıştır. Bu nedenle, ikinci tasnifte toplam ikileme sayısı 96 çıkmaktadır.

⁷ Bu incelemede, bağlaçlı ikilemelerde yer alan Arapça *u/ü* bağlaçlı değerlendirmeye alınmamıştır.

KAYNAKÇA

- Abik, A. D. (2010). (İsim1+II/+IU) (İsim2+II/+IU) kuruluşundaki ikilemeler. *Ankara Üniversitesi DTCF Türkoloji Dergisi*, 17(2), 1-20.
- Aksan, D. (2004). *Türkçenin sözvarlığı*. Ankara: Engin Yayınevi.
- Aktan, B. (2010). Dîvânü Lügâti't-Türk'ün söz varlığında yer alan ikilemeler. *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 28, 1-12.
- Aktan, B. (2016). *Türkiye Türkçesinin söz dizimi*. Konya: Eğitim Yayınevi.
- Atmaca, E. ve Kral, Ö. F. (2015). Kazak Türkçesindeki ikilemelerin sınıflandırılması. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 4(1), 194-213.
- Başkan, Ö. (2003). *Lengüistik metodu*. İstanbul: Multilingual Yayınları.
- Birinci, A. (2018). *Lügat-i Remzî (inceleme-ıpkıbasım)*. İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı.
- Buluç, S. (1955). Eski bir Türk dili yadigârı Behcetü'l-Hadâik fi Mev'izeti'l-Halâik. *İÜ TDED*, VI, 119-131.
- Buluç, S. (1956). Behcetü'l-Hadâik fi Mev'izeti'l-Halâik'den örnekler. *İÜ TDED*, VII, 17-44.
- Buluç, S. (1964). Behcetü'l-Hadâik fi Mev'izeti'l-Halâik'den derlenmiş koşuklar. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı - Belleten*, 161-201.
- Canpolat, M. (1960). *Behcetü'l-Hadâik fi Mev'izati'l-Halâik incelemesi*. Yayımlanmamış mezuniyet tezi. İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Canpolat, M. (1968). Behcetü'l-Hadâik'in dili üzerine. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı - Belleten*, 165-175.
- Canpolat, M. (2018). *Behcetü'l-Hadâik fi Mev'izati'l-Halâik*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Coşan, E. (1964). Behcetü'l-Hadâik'm yeni bir nüshası. *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, XIII, 159-161.

- Demir, N. ve Yılmaz, E. (2014). *Türk dili el kitabı*. Ankara: Grafiker Yayınları.
- Doğan, L. (2012). Türkmen Türkçesinde ikilemeler. *Odü Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 3(6), 90-103.
- Ertaylan, İ. H. (1949). VII H./XIII.M. asra ait çok değerli bir Türk dili yadigârı Behcetü'l-Hadâik fi Mev'izeti'l-Halâik. *İÜ TDED*, III, 275-293.
- Ertaylan, İ. H. (1960). *Behcetü'l-Hadâik (tıpkıbasım)*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.
- Karahan, L. (2014). Türkiye Türkçesi ağızlarında {-I} zarf-fiil ekli ikilemeler. *VIII. Milletlerarası Türkoloji Kongresi*, 30 Eylül - 4 Ekim 2013, *Bildiri Kitabı*, II, 75-84.
- Karaman, A. (2021). *Eski Türkçede (VIII.-XII. yüzyıl) ikilemeler*. Yayınlanmamış doktora tezi, İnönü Üniversitesi, Malatya.
- Koç, M. (2011). Anadolu'da ilk Türkçe telif eser. *Bilig Dergisi*, 57, 159-174.
- Korkmaz, Ş. ve Korkmaz Bulut, T. (2017). Şeyyâd Hamza'nın Yûsuf u Zelfhâ mesnevisindeki ikilemeler ve yinlemeler. *Türük, Uluslararası Dil, Edebiyat ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi*, 5(11), 240-279.
- Özkan, M. ve Sevinçli, V. (2017). *Türkiye Türkçesi söz dizimi*. İstanbul: Akademik Kitaplar.
- Tozlu, M. (2014). Âsım Dîvânı'nda mûsikî unsurları. *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, 13, 141-166.
- Tunca, H. (2011). *Eski Anadolu Türkçesinde ikilemeler*. Yüksek lisans tezi. Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Samsun.